

Oslo, 21.09. 2016

Bra med justering i oppdrettsnæringa - feil terskelnivåer!

Vi viser til høringsforslag til regelverk for å implementere nytt system for kapasitetsjusteringer i lakse- og ørretoppdrett, med høringsfrist 21.09. 2016. Høringen er knyttet til nytt regelverk for implementering av Meld. St. 16 (2014-2015).

Naturvernforbundet støtter prinsippene med definerte produksjonsområder, branngater og trafikklyssystem for å sikre en faglig bedre kapasitetsjustering av oppdrettsnæringen. Dette er etter vårt syn et mer kunnskapsbasert og forutsigbart system enn det vi har i dag. Det vil også kunne gi et mer operativt verktøy som kan benyttes for å styre utviklingen av oppdrettsindustrien innenfor rammen av en økosystembasert forvaltning. Brukt på en riktig måte vil det også kunne bidra til å styrke de økosystemtjenestene som våre fantastiske kyst, våre fjorder og vassdrag byr på.

Men det ligger flere uavklarte utfordringer i systemet som høringen ikke svarer på:

- Den største utfordringen er at terskelnivået (tillatt lusegrense) er satt alt for høyt mellom gult og rødt lys. Dette må senkes betydelig og settes ut fra økosystemenes og naturlige arter sine økologiske tålegrenser. Særlig viktig er dette for villaks og sjøørret, men også ut fra fjorder og kystområders reelle tåleevne.
- Vi mener også flere påvirkningsfaktorer må være med å definere terskelnivåer. Både graden av genetisk innblanding av villaksbestander knyttet til elvene i et produksjonsområde sitt influensområde (rømming) og konsekvensene av forurensing fra anleggene på fjordøkosystemer er eksmepler på faktorer som må inn i trafikklyssystemet. Dess flere elver med sterk innblanding av rømt oppdrettslaks og dess større gred av forurensing dess mer må oppdrettskapasiteten juter ned innenfor et produksjonsområde.
- Naturvernforbundet vil også peke på at dagens forslag til branngater kun er streker på et kart. Dette gir to store utfordringer: 1) at branngatene ikke er effektive barrierer, slik at stor luseproduksjon i ett produksjonsområde kan påvirke tilgrensende område. Og 2) vi mener nasjonale laksefjorder og utløpet av disse må defineres som oppdrettsfrie, brede branngater, slik at direkte påvirkning fra oppdrett fjernes fra utløpet av laksefjordene. Dette vil også være i tråd med Stortingets intensjoner ved å etablere nasjonale laksefjorder.

Bakgrunn

Allerede i 2011 sa Riksrevisjons (rapport 2011) at: «Riksrevisjonen er av den oppfatning at de miljømessige utfordringene i havbruksnæringen er blitt så vidt omfattende at næringen ikke kan sies å ha hatt en tilstrekkelig miljøtilpasset vekst, slik Stortinget har forutsatt».

Siden den gang har miljøproblemene bare økt i kjølevannet av at oppdrettsnæringen har fått fortsette å vokse uten strenge og fungerende miljøkrav. Den akutte og stadig økende lusekrisa i sommer og høst er ett nytt eksempel på dette. Vi vet at lusepresset på våre ville sjørretbestander og laksesmolt som vandrer ut har vært større enn noen sinne i en del av våre kystområder. Den genetiske innblandingen av oppdrettslaks i våre elver er også et stort og pågående problem. Bare en av tre laksebestander er definert som ikke genetisk påvirket av oppdrettslaks. Vi vet at det foregår mye rømming, men det er også estimert alvorlig høye mørketallene som er mange ganger høyere enn det som rapporteres. Derfor infiseres laksebestandene i elvene våre av oppdrettslaks, et problem som VRL definerer som den største trusselen mot laks på lang sikt.

Naturvernforbundet er opptatt av at forvaltning av oppdrett må baseres mer på et økologisk kunnskapsgrunnlag, og justeringer av kapasitet må følge direkte av ville arter og økosystemenes tåleevne. Derfor hilser vi velkommen både ideen om produksjonsområder og trafikklyssystem. Dette er verktøy, som med riktige terskelnivåer og tydelige sanksjonsnivåer, vil kunne styre norsk oppdrettsnæring i en absolutt nødvendig mer bærekraftig retning. Men det krever at terskelnivået på lus reduseres betydelig, at flere sentrale påvirkningsfaktorer (f.eks. avfall/næringsavgang, lusekjemikalier) implementeres. Det forutsetter også at brede, fungerende branngater knyttet til nasjonale laksefjorder etableres og at sanksjonsmyndighetene får økt kapasitet og slår raskt og hardt til når dette er nødvendig.

Forbudet mot oppdrett i gyte- og oppvekstområder for andre fiskeslag bør håndheves strengt og må på sikt inn som faktor i trafikklys-systemet. Det samme gjelder terskelfjorder, fiskeplasser for andre redskaper, fritidsfiske, friluftsliv og reindrift. Her er det også behov for mer kunnskap og det bør etableres et økologisk grunnlagskart over biologisk viktige områder i fjorder og kystnære områder. Det er økologiske svingninger i fjord- og havområdene som er naturlige, men som også skyldes overfiske, forurensning og påfølgende ubalanse i økosystemet, f.eks. nedbeiting av tareskogen. Slike områder bør ikke omdisponeres til arealer for oppdrett.

Nasjonale laksefjorder

Stortinget opprettet nasjonale laksevassdrag og laksefjorder for å gi et utvalg av de viktigste laksebestandene særlig beskyttelse. Dessverre er begrepet «særlig beskyttelse» blitt tilsidesatt, blant annet av oppdrettsinteresser. Naturvernforbundet mener at særlige hensyn til nasjonale laksefjorder og laksevassdrag skulle vært grunnlaget ved etablering av produksjonsområder og branngater, slik at laksefjordene ikke blir negativt påvirket av oppdrettsnæringen i framtida.

Vi ber NFD om å definere nasjonale laksefjorder og vassdrag som grunnlag og at produksjonsområder og branngater designes slik at disse faktisk ivaretas ut fra Stortingets intensjoner. Branngatene må være brede, oppdrettsfrie arealer i utløpet av nasjonale laksefjorder.

Generelt om kapasitet vs. produksjon

Innføring av system med trafikklys anser Naturvernforbundet å være en god ide. Prinsippet må overordna baseres på at i grønt område der kan vekst vurderes, i gult område må produksjonsvolum fryses eller reduseres og er det rødt må det raskest mulig foretas volumreduksjon av oppdrettslaks. I høringsmodellen presenteres muligheter for vekst i områder der historikken allerede viser gult eller rødt. Her mener Naturvernforbundet at det aldri må gis åpning for vekst, fordi det bare vil føre videre galt av sted. I tillegg sies det hvis man er på rødt i år to så kan man «vurdere reduksjon eller frys». På rødt må volum reduseres, annet er uaktuelt.

Naturvernforbundet mener det må være automatikk i reduksjon når man er på rødt. Og det må aldri tillates vekst om man er på gult, da er det «frys» eller «reduksjon» for å sikre at man er innenfor alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk, jf. Naturmangfoldloven §§ 4-12.

I tillegg er terskelverdiene (tillatt lusegrense) satt alt for høyt mellom gult og rødt. Dette må senkes betydelig og settes ut fra økosystemenes og naturlige arter sine økologiske tålegrenser. Særlig viktig er dette for villaks og sjørret men også for fjorder og kystområder. Å kunne tillate 29 % reduksjon i populasjonen av laks i et område og samtidig sette trafikklyset på gult, vil kunne føre villaksen til utryddelse i tilhørende vassdrag. Terskelen mellom gult og rødt må senkes betydelig, og dette må gjøres i samråd med VRL og settes ut villaksen og sjørretens tålegrenser, ikke oppdrettsnæringens økonomiske ønskedrømmer.

Hele det nye forvaltningsregimet bygger på forutsetningen at det er en sammenheng mellom oppdrettsintensiteten i et område og smittepresset av lakselus på villfisk i området. Når luseeffekten på villfisken i området er uakseptabelt høy må produksjonen ned. Så enkelt er det. Slik handlingsregelen er foreslått nå, er det kapasiteten som skal nedjusteres ved rødt lys, og ikke produksjonen. Hovedpoenget må være raskest mulig å fjerne oppdrettsfisk fra sjøen når luseproduksjonen er økende. Og det er viktig at det er nedtak av antall fisk i sjøen er størst på de konsesjonene/lokalitetene der luseproduksjonen er størst. Dette vil både ha størst betydning på luseproduksjonen, på miljøeffektene på villfisken og på de andre konsesjonene og næringens eget rykte. Dette vil gi incentiv til å ha så lite fisk i sjøen at lusegrensen holdes og det blir et viktig mål å være best i klassen.

Kvalitetsnormen for villaks

Kvalitetsnormen for villaks er vedtatt etter naturmangfoldlovens § 13. Målsetningen er at minimum god kvalitet for den enkelte villaksbestand skal opprettholdes eller nås snarest mulig. For at kvaliteten skal anses som god må vassdraget ha intakt minst 80 prosent av sin naturlige laksebestand og minst 80 prosent av sitt naturlige høstingspotensiale. I tillegg må laksen ha bevart sin genetiske integritet.

NFD definerer i høringen at terskelverdi på 10-30 % dødelighet av en villakspopulasjon er moderat risiko og setter trafikklyset på gult. Det betyr at oppdrettsbelastningen kan fortsette og gi et årlig populasjonstap på 29 % for villaksen og sjørreten i området. Gult kan derfor bety at kvalitetsnormen for mange elver ikke kan nås, samtidig som oppdrettsnæringen kan fortsette med samme kapasitet. Det blir helt feil og kan føre til en langsiktig, nedadgående spiral for villfiskpopulasjonene.

En villaksbestand som utsettes for moderat effekt av lakselus vil ha store vanskeligheter med å nå kvalitetsnormen som sier at minst 80 prosent av naturlig laksebestand og 80 prosent av høstingspotensialet skal være intakt. Hvis effekten er på over 20 prosent bestandsreduksjon vil ikke kvalitetsnormen kunne nås. I tillegg vil situasjoner med moderat effekt fra lakselus kreve at det ikke finnes noen andre negative påvirkninger på den aktuelle villaksbestanden, for at den skal være i nærheten av å nå kvalitetsnormen.

NFD viser ikke hvordan de foreslåtte grenseverdiene for lakselusindikatoren skal bidra til at kvalitetsnormen for villaks skal nås. Med de foreslåtte terskelverdiene vil oppdrettsnæringen øke presset på villaks. Risikoen er at kvalitetsnormer og gytebestandsmål ikke nås i mange flere vassdrag hvis NFD sin terskelverdi opprettholdes.

Inndeling i produksjonsområder

Prinsippet om å dele kysten inn i produksjonsområder basert på naturlige, hydrografiske barrierer mot spredning av lus er fornuftig. De foreslåtte områdegrensene er basert på Havforskningsinstituttets modellering av partikkelspredning (lusespredning). I denne modellen er det lagt inn en viktig forutsetning, nemlig at alle lokaliteter produserer en like stor dose lakselus. Det er

ikke er tilfelle. Dette vil variere fra område til område, og kunne vært hensynstatt ved å fastsette ulike terskler basert på sensitivitet, tidligere belastning og risiko for masseoppblomstring av lus.

Grensene mellom produksjonsområdene er kun streker på et kart, ikke brede, oppdrettsfrie soner. Vi mener det må etableres oppdrettsfrie branngater slik Arealutvalget foreslo, og benytte de nasjonale laksefjordene og de nasjonale laksevassdragene som naturlige, oppdrettsfrie branngater. Ved å flytte på oppdrettslokaliteter kan man ved flere av de foreslåtte grensene skape oppdrettsfrie korridorer langs utvandningsrutene for smolt fra nasjonale laksevassdrag. Dette gjelder blant annet:

1. Sandsfjorden ved grensen mellom produksjonsområde 1 og 2
2. Fjordene ved Osterøy ved grense mellom 2 og 3
3. Nordfjord ved grense mellom 3 og 4
4. Sunndalsfjorden og Halsafjorden ved grense mellom 4 og 5
5. Namsenfjorden ved grense mellom 5 og 6
6. Beiarfjorden ved grense mellom 7 og 8
7. Malangen ved grense mellom område 9 og 10.
8. Reisafjorden og Kvænangen ved grense mellom 10 og 11
9. Tanafjorden og Kongsfjorden ved grense mellom 11 og 12.

Etablering av oppdrettsfrie branngater i forbindelse med nasjonale laksefjorder vil opplagt redusere potensialet for bestandsreduserende effekt av lakselus på laksebestander fra nasjonale laksevassdrag. Dette vil også kunne øke sannsynligheten for grønt lys og dermed oppdrettsvekst i enkelte områder. Oppdrettsfrie branngater kan da skape en vinn/vinn-situasjon for norsk oppdrettsindustri, selv om noen konsesjonshavere får utfordringer. Hvis lokalitetsflytting er påkrevd bør berørte konsesjonshavere kunne tilbys akseptable erstatningslokaliteter.

Unntak fra handlingsregelen

Hovedtanken med det nye forvaltningsregimet er å gå fra en enhetlig, rigid nasjonal forvaltning av havbruksindustrien til en mer fleksibel, regional forvaltning som tar opp i seg at Norge har en lang kyst med svært varierende forhold. Det gjelder oppdrettsintensitet, klimatiske, geografiske og hydrografiske forhold, og også stor variasjon i bestander (og arter) vill laksefisk og disse bestandenes robusthet og kvalitet iht. kvalitetsnormen for villaks. Med nytt forvaltningssystem etablerer man handlingsregler som hviler på prinsipper om totalavtrykk og økosystemtenkning, som ikke minst Riksrevisjonen pekte på behovet for i 2012. Det er bra, men man kan ikke etablere unntak som baserer seg på antall lus per oppdrettslaks, uten at bidraget til totalavtrykket vurderes.

Unntak fra handlingsregel knyttet til reduksjon av produksjonen i et område, kan gis til konsesjonshavere som kan dokumentere at driften på den lokaliteten konsesjonen er tilknyttet, ikke har påvirket den miljøindikatoren som utløser produksjonsreduksjonen.

Vi mener videre at det ikke bør fastsettes faste kriterier for hvordan denne dokumentasjonen skal legges fram, i form av antall behandlinger eller luseantall.

Mvh Norges Naturvernforbund

Maren Esmark
Generalsekretært

Arnodd Håpnes
Fagleder naturmangfold